

ค่านิยมของคนไทยและคนเขมร: ภาพสะท้อนจากภาษิต

อุบล เทศทอง

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบค่านิยมของคนไทยและคนเขมรที่สะท้อนจากภาษิตไทยและภาษิตเขมร โดยศึกษา 3 ประเด็น คือ ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและสังคม และค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ผลการศึกษาพบว่าคนไทยและคนเขมรมีค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาคล้ายกัน เพราะค่านิยมดังกล่าวได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาหลักที่คนไทยและคนเขมรนับถือ ส่วนค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลและสังคมและค่านิยมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต พบว่าคนไทยและคนเขมรมีค่านิยมเหมือนกันเนื่องจากคุณลักษณะดังกล่าวเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่ทุกชาติคาดหวังให้บุคคลในสังคมมีเพราะทำให้บุคคลดังกล่าวมีความสุข ประสบความสำเร็จในชีวิตและอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ค่านิยมที่แตกต่างกันเป็นเพียงรายละเอียดปลีกย่อยที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของคนไทยและคนเขมร

The Values of Thais and Khmers: Reflections in Proverbs

Ubol Tedtong

Abstract

The objective of this article is to compare the values of Thais and Khmers reflected in proverbs. Three types of values under investigation are religious, individual and social, and living values. The results indicated that Thais and Khmers shared similar religious values because the aforementioned values were influenced by Buddhism, which was the main religion of Thais and Khmers. As for the values associated with individuals and society, and ways of life, the study shows that Thais and Khmers have common values because the basic personal traits related to these values are expected in all societies. Such personal traits would enable people to be happy, succeed in life, and live happily with others in society. The differences were only small details that revealed that identities of Thais and Khmers.

บทนำ

ภาษิตเป็นวัฒนธรรมทางภาษาที่ปรากฏในทุกสังคม ภาษิตของแต่ละสังคมย่อมสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนความคิดความเชื่อของสังคมนั้น ดังนั้นการศึกษาภาษิตของชาติโดยอ้อมแสดงให้เห็นว่าคนชาติดังกล่าวมีทรรศนะต่อสรรพสิ่งอย่างไร มีการให้ความสำคัญกับสิ่งใดมาก หรือมีการประเมินค่าสรรพสิ่งรอบตัวเช่นไร

ชนชาติไทยและชนชาติเขมรเป็นชนชาติที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันทั้งในฐานะมิตรและศัตรู มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานนับพันปี มีวัฒนธรรมเก่าแก่ ตลอดจนมีภาษาพูดและภาษาเขียนของตนเองเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ใช้บันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์สำคัญในอดีตทราบจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งมีภาษิตใช้ในภาษาเป็นจำนวนมาก อันแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางภาษา ตลอดจนความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ภูมิปัญญา ความช่างสังเกตออกมาเป็นภาษิตได้อย่างน่าสนใจ

บทความนี้ ผู้เขียนเปรียบเทียบค่านิยมของคนไทยและคนเขมรที่สะท้อนจากภาษิตไทยและภาษิตเขมร โดยภาษิตเขมรผู้เขียนได้นำมาจากหนังสือประมวลภาษิตเขมรฉบับต่าง ๆ ที่นักวิชาการชาวเขมรเขียนไว้ ส่วนภาษิตไทยผู้เขียนได้นำภาษิตที่ปรากฏใน *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542* และในหนังสือ *สำนวนไทย* ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โดยผู้เขียนเปรียบเทียบค่านิยมของคนไทยและคนเขมรที่ปรากฏในภาษิตจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ค่านิยมที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลและสังคม และค่านิยมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

ในการศึกษาวิเคราะห์ค่านิยมของคนไทยและคนเขมรจากภาษิต พบทั้งค่านิยมที่เหมือนและแตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพื้นฐานทางความคิดของคนไทยและคนเขมรมีส่วนที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

สังคมไทยและสังคมเขมรเป็นสังคมที่นับถือพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก เพราะประชาชนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 90 นับถือศาสนาพุทธ (เขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก, 2543, น.63) ประชาชนไทยและเขมรที่อาศัยอยู่ตามชนบทจะยึดปรัชญาคำสอนของพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น สอนให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว หรือสอนเรื่องกรรมว่า คนทุกคนเกิดมาล้วนมีกรรม เป็นเครื่องกำหนด คนไทยและคนเขมรเชื่อว่าใครประกอบกรรมดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน ใครทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่วตอบแทน นอกจากนั้นคนไทยและคนเขมรยังเชื่อว่าบุญกรรมแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกเป็นเรื่องของอดีตซึ่งเชื่อมโยงส่งผลมาถึงปัจจุบัน และช่วงที่สองเป็นเรื่องของปัจจุบันที่เชื่อมโยงส่งผลไปสู่อนาคต

จากการศึกษาพบว่า ค่านิยมเกี่ยวกับศาสนาที่ปรากฏในภาษิตไทยและภาษิตเขมรโดยภาพรวมแล้วมีลักษณะคล้ายกัน เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับการทำความดีละเว้นความชั่ว ค่านิยมเกี่ยวกับทางสายกลาง และค่านิยมเกี่ยวกับความไม่ประมาท ที่แตกต่างกันคือค่านิยมของคนเขมรจะเน้นการทำบุญ ทำทาน รักษาศีล เพื่อสะสมบุญไว้สำหรับชาติหน้ามากกว่าคนไทย

ภาษิตไทยและภาษิตเขมรสะท้อนให้เห็นค่านิยมเกี่ยวกับเรื่องกฎแห่งกรรม ในลักษณะเหมือนกันว่า กรรมเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำ ใครทำกรรมดี ย่อมได้รับผลดีตอบแทน ใครทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่วตอบแทน ดังภาษิตไทยที่ว่า *ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว* หมายถึง ทำอย่างไรย่อมได้ผลเช่นนั้น ซึ่งตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า *ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว (ເຖິງຸທຸຸນ ເຖິງກຸກັກທຸກກຸກັກ)* ภาษิตไทยที่ว่า *กงเกวียน กัดเกวียน* ซึ่งมีความหมายตรงกับภาษิตเขมรว่า *ใช้แบบอย่างเลห์เหลียมล้อ (ເປີໂກບຸກກຸ)* หมายถึง ทำแก่เขาอย่างไร ตนหรือลูกหลานของตนก็อาจจะถูกทำในทำนองเดียวกันอย่างนั้นบ้าง

คนไทยและคนเขมรยังมีความเชื่อตามหลักศาสนาพุทธในเรื่องโลกหน้าว่า ตราบใดที่คนยังไม่บรรลุนิพพาน ต้องตายและเกิดวนเวียนอยู่เช่นนี้ เมื่อมีความเชื่อดังกล่าวทำให้คนไทยและคนเขมรนิยมทำบุญ ทำทาน สังสมบุญบารมีไว้ เพื่อหวัง

ความสุขสบายในชาติหน้า เพราะในชาตินี้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ ภาสิตไทยที่สะท้อนค่านิยมดังกล่าวเช่น *หันหน้าเข้าวัด* หมายถึง มุ่งหน้าเข้าวัดเพื่อถือศีล ฟังเทศน์ เป็นต้น และภาสิตเขมรที่ว่า *ศีลเป็นสะพาน ทานเป็นเสบียง (សីលជាស្ពាន ទានជាស្បៀង)* หมายถึง การรักษาศีลและการทำทานย่อมส่งผลให้ได้รับความสุขสบายในชาติหน้า

คนไทยและคนเขมรส่วนใหญ่ที่นับถือพุทธศาสนามีความเชื่อว่า การทำบุญมากจะได้รับบุญมาก ทำบุญน้อยจะได้รับบุญน้อย แต่ตามหลักศาสนาแล้ว การจะได้บุญมากหรือน้อยไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณสิ่งของที่ทำบุญแต่ขึ้นอยู่กับความตั้งใจ ความศรัทธาในการทำมากกว่า ฉะนั้นคนที่มีความศรัทธาสูงก็สามารถทำบุญได้ ภาสิตเขมรยังสะท้อนให้เห็นค่านิยมในการทำบุญที่ดีว่า ควรทำให้เหมาะสมกับฐานะของตนเองคือทำแล้วตนเองไม่เดือดร้อน การทำบุญเกินฐานะหรือกำลังของตนแทนที่จะได้รับความสุขจากการทำบุญอาจได้รับความทุกข์แทน ภาสิตที่สะท้อนค่านิยมดังกล่าวเช่น *ทำบุญข้าวหนึ่งทัพพี ถั่วฝักยาวหนึ่งฝัก (ធ្វើบุญបាយមួយทัพ្នក សណ្តែកមួយฝัก)* หมายถึงทำบุญให้เหมาะสมกับฐานะและสถานภาพของตน

ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลและสังคม

1. ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคล

ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลหมายถึงค่านิยมที่เกี่ยวกับบุคคลในฐานะที่บุคคลเป็นเอกตบุคคล เป็นค่านิยมที่บุคคลส่วนใหญ่ยึดถือปฏิบัติ เพื่อทำให้ตนเองมีความสุข ประสบความสำเร็จ ภาสิตไทยและภาสิตเขมรที่สะท้อนค่านิยมดังกล่าวเช่น

1.1 ค่านิยมคนที่อ่อนน้อมถ่อมตน

คนที่อ่อนน้อมถ่อมตนย่อมเป็นที่รักใคร่เมตตาของผู้ที่ได้พบเห็น ซึ่งแตกต่างกับคนที่หยิ่งโสหรือมทะลุแก้วราว ย่อมไม่มีใครปรารถนาจะคบค้าสมาคมด้วย คนไทยและคนเขมรจึงมักอบรมสั่งสอนลูกหลานให้เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนไม่ให้เป็นคนหยิ่งโสหรือมทะลุแก้วราว โดยคนไทยมักสอนลูกหลานให้ *ไปลา*

มาไหว้ และปรากฏในภาษิตเขมรที่ว่า *รวงข้าวขึ้นตรงเม็ดลีบ รวงข้าวโน้มลงเม็ดเต็ม (ເືອນຸກຮືອຢາກໄກຣາບ)* หมายถึง คนที่อ่อนน้อมถ่อมตนย่อมมีคนรักใคร่เมตตาให้ความช่วยเหลือ เหมือนรวงข้าวที่โน้มลง เมล็ดข้าวจะสมบูรณ์เต็มที่ ส่วนคนที่ไม่อ่อนน้อมถ่อมตนเหมือนรวงข้าวที่ตั้งตรง เมล็ดข้าวจะเล็กและลีบเพราะไม่มีใครให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ ภาษิต *ต่ำต้อยอะไรกับมือ ศักดิ์ศรีอะไรกับปาก (ເຫາກຜູ້ຮີ້ຍໄຜ ໃຜຜູ້ຮີ້ຍຍາກ)* หมายถึง ให้รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักไหว้และทักทายคน ภาษิต *แกงให้จืด น้ำให้ต่ำ พุดจาให้อ่อนหวาน (ລຽບຢູລາບ ສຸພຸ ພຢູລາບ ລຸ່ມຢູລາບ)* หมายถึง ให้รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน พุดจาให้ไพเราะอ่อนหวาน ทำให้เข้าสังคมได้ทุกระดับชั้น

1.2 ค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมในแง่บวก เช่น ความจริงใจ ความตรงไปตรงมา การไม่โกหก ไม่คดโกง ไม่ลัทธิขโมย ไม่เอาเปรียบผู้อื่น การประพฤติสิ่งใดด้วยความจริงใจ ความซื่อสัตย์เป็นสิ่งสำคัญ เพราะทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทุกชาติทุกภาษาล้วนปรารถนาให้สมาชิกในสังคมเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ ภาษิตไทยและภาษิตเขมรสะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์เหมือนกัน คือนิยามคนที่มีความซื่อสัตย์ ดังภาษิตไทยที่ว่า *ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน* หมายถึง ความซื่อตรงทำให้มีกินมีใช้ไปตลอดกาล ความคิดคดทรยศหักหลังมีกินมีใช้เพียงครั้งสองครั้ง ซึ่งตรงกับภาษิตเขมรว่า *ซื่อตรงกินไม่อด กบฏกินไม่ยาว (ໄກຮືອບຸຮືອສັກ ກຸກຮືອບຸຮືອ)* หมายถึง ถ้ามีความซื่อตรงทำให้คนอื่นเชื่อถือมอบหมายงานให้ทำสม่ำเสมอทำให้มีกินมีใช้ แต่ถ้าไม่ซื่อตรงมักจะไม่มีการให้ทำงานทำให้ยากจน

ภาษิตไทยและภาษิตเขมรนอกจากกล่าวถึงความซื่อสัตย์โดยทั่วไปแล้วยังกล่าวถึงความซื่อสัตย์ในการประกอบอาชีพว่า คนที่ไม่ซื่อสัตย์เมื่อประกอบอาชีพได้ก็มักหาผลประโยชน์จากการประกอบอาชีพและการทำงาน ดังภาษิตไทยที่ว่า *เลี้ยงช้างกินขี้ช้าง* หมายถึง หาผลประโยชน์โดยมิชอบจากงานที่ทำและภาษิตเขมรที่ว่า *โกหกอยู่ที่ไหน โจรอยู่ที่ข้าง (ກຸກເຮົາເບຣາ ເຫາເຮົາກາ)* หมายถึง

บางครั้งใครก็ทำนายไม่ตรงกับความจริงเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ส่วนช่างที่ไม่มี ความซื่อสัตย์ก็ไม่ต่างจากโจร

คนเขมรยังมีค่านิยมว่า ถึงแม้ความซื่อตรงเป็นค่านิยมที่ดีแต่ถ้าซื่อตรงแล้ว ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ก็ไม่จำเป็นต้องซื่อตรง ดังภาษิตที่ว่า *ตรงไม่ชนะจน (ตลก)* (*ត្រង់មិនឈ្នះ*) หมายถึง ความซื่อตรงบางครั้งก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้

1.3 ค่านิยมเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน

สังคมไทยและสังคมเขมรมีค่านิยมต่อการอบรมสั่งสอนลูกหลานว่าเป็น สิ่งสำคัญ ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญของสังคมมีหน้าที่อบรมสั่งสอนบุตรหลาน ของตน หากขาดการอบรมสั่งสอนบุตรหลานในทางที่ดีแล้ว ย่อมก่อให้เกิดปัญหา ต่างๆ ในสังคม คนไทยและคนเขมรมีค่านิยมต่อการอบรมสั่งสอนคล้ายคลึงกัน คือ พ่อแม่มีหน้าที่อบรมสั่งสอนลูก การอบรมสั่งสอนต้องทำตั้งแต่ยังเป็นเด็กจึงจะ ได้ผล ดังภาษิตไทยที่ว่า *ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก* หมายถึงสอนคนต้องสอน ตั้งแต่อายุน้อยจึงจะได้ผล ซึ่งมีความหมายตรงกับภาษิตเขมรว่า *ไม้แก่ดัดยาก (ເມື່ອចាស់ດີກັກ)* และการอบรมสั่งสอนต้องทำให้เหมาะสมกับเวลา นอกจากนั้น คนเขมรยังมีค่านิยมต่อการอบรมสั่งสอนอีกว่าต้องทำให้พอเหมาะพอดี ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไปจึงจะได้ผล ดังภาษิตที่ว่า *เผาให้ไหม้ ราฟีนให้ดิบ (ຜູກຢູ່ເຂົາ ເກຢູ່ເກ)* หมายถึงการอบรมสั่งสอนลูกต้องทำให้พอดีเหมือนเผาไฟให้สุก ถ้าเผานานไปก็ไหม้หรือปลอยปลະละเลย เอาฟืนออกก็ดิบ

1.4 ค่านิยมเกี่ยวกับผู้ชาย

สังคมไทยและสังคมเขมรมีค่านิยมต่อผู้ชายว่าผู้ชายควรได้รับการสนับสนุน ให้เรียนหนังสือ เพื่อจะได้ทำงานราชการ มีชื่อเสียง เกียรติยศ อำนาจและเป็น เกียรติแกวงศ์ตระกูล ค่านิยมเกี่ยวกับผู้ชายที่ปรากฏในภาษิตไทยและภาษิตเขมร มีรายละเอียดดังนี้

ผู้ชายควรมีเกียรติยศศักดิ์ศรี คนไทยและคนเขมรในอดีตถือว่าเกียรติยศ และศักดิ์ศรีเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ชายยิ่งกว่าชีวิตและทรัพย์สิน ถึงแม้จะต้องเสีย ทรัพย์สินจนหมด เพื่อดำรงเกียรติยศและศักดิ์ศรีของตนไว้ก็ต้องยอม เพราะเกียรติยศ

และศักดิ์ศรีเป็นสิ่งที่หาซื้อไม่ได้และเป็นสิ่งที่คงอยู่ตลอดไป คนที่เกียรติยศชื่อเสียงเสียไปแล้ว ก็เท่ากับว่าได้สูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่อาจเรียกกลับคืนมาได้อีก ภาษิตไทยที่สะท้อนค่านิยมดังกล่าวเช่น *เสียชีพอย่าเสียสัตย์* หมายถึง ยอมเสียชีวิตแต่ไม่ยอมเสียศักดิ์ศรี หรือภาษิตเขมรที่ว่า *ยอมให้จระเข้กิน ดิกว่าให้ปลาชีวิตอด (សូមក្រពើលេប កុំឲ្យច្រាប្រមិច)* หมายถึง ยอมตายอย่างมีเกียรติดีกว่ามีชีวิตอยู่อย่างไม่มีศักดิ์ศรี

คนเขมรยังนิยมผู้ชายที่มีคุณสมบัติมากกว่ารูปสมบัติ เช่น นิยมผู้ชายที่มีความขยันขันแข็งในการทำงานมากกว่าผู้ชายที่มีรูปร่างหน้าตาดี เพราะความขยันขันแข็งของผู้ชายเป็นหลักประกันว่าครอบครัวจะไม่ลำบาก ดังภาษิตที่ว่า *รูปไม่หล่อ ผมหยิก แต่ยิงกบแม่น (រូបអាក្រក់ សក់កញ្ជ្រោញ តែព័ត្តកែង)* หมายถึง รูปร่างหน้าตาไม่ดีแต่มีความขยันขันแข็งในการทำงาน

เนื่องจากสังคมไทยและสังคมเขมรเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความบริสุทธิ์ของผู้หญิง นอกจากสังคมไทยและสังคมเขมรจะเข้มงวดในการปฏิบัติตนของผู้หญิงให้เหมาะสมแล้วยังมีค่านิยมให้ผู้ชายระมัดระวังในการประพฤติปฏิบัติต่อผู้หญิงให้เหมาะสมเช่นเดียวกัน ผู้ชายที่ประพฤติปฏิบัติตนไม่เหมาะสมมักถูกสังคมตำหนิ ดังภาษิตไทยที่ว่า *เมียหัวงู* หมายถึง คนแก่หรือคนมีอายุมากที่มีเล่ห์เหลี่ยมหรือกลอุบายหลอกเด็กผู้หญิงในทางกามารมณ์ *สมภารกินไก่อ้วน* หมายถึง เจ้านายที่มีความสัมพันธ์กับลูกน้องในเชิงชู้สาว ซึ่งตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า *ปลาชะโดกินลูกตัวเอง (ត្រីផ្ការស៊ីកូនឯង)*

สังคมไทยและสังคมเขมรยังมีค่านิยมต่อผู้ชายว่าผู้ชายควรมีความสุ่มรอบคอบไม่ประมาท ก่อนตัดสินใจทำอะไร ต้องพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบแล้วจึงทำ เพราะการด่วนตัดสินใจทำอะไรโดยไม่พิจารณาให้รอบคอบ อาจก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ลักษณะดังกล่าวข้างต้นนับเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ต่อผู้ชาย เพราะผู้ชายต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ต้องพบปะเกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งมีทั้งคนดีและคนไม่ดี คนซื่อตรงและคนคดโกง การไว้ใจคนง่ายหรือเชื่ออะไรง่าย ๆ โดยไม่พิจารณาให้รอบคอบก็อาจถูกหลอกหลวง หรือถูกเอาเปรียบจากคนไม่ดีได้ สิ่งที่มีเหมือนกันคือ คนไทยและคนเขมรสอนไม่ให้ไว้ใจคนใกล้ตัว ดังภาษิตไทยที่ว่า

ข้างสารงูเห่า ข้ำเกาเมียวรัก หมายถึง อย่าไว้ใจผู้อื่นแม้แต่คนใกล้ชิด ภาษิต
ฝนตกอย่าเชื่อดาว มีเมียสาวอย่าเชื่อแม่ยาย หมายถึง อย่าไว้วางใจอะไรเกินไป
ซึ่งตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า อาหารอร่อยอย่าเก็บไว้พุงนี้ เมีย(สวย)ต้องตาอย่าให้
เดินหลัง (ต้มกัญญ์อุกผู้กฏ บทธูตบัพฺพุทฺทกัษฺยเมเฐว) หมายถึง การทำงาน
อย่าผัดวันประกันพรุ่งและการทำอะไรก็ต้องทำด้วยความรอบคอบ ไม่ประมาท ภาษิต
นอนกลางคืน อย่าคุยกับผู้หญิง (เผกยบ่กัษิยายสิทฺฐี) หมายถึง อย่าไว้ใจผู้หญิง
เพราะผู้หญิงเก็บความลับไม่ได้

1.5 คำนิยมเกี่ยวกับผู้หญิง

สังคมไทยสมัยก่อน ผู้หญิงมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ชาย ดังจะเห็นได้จากความเชื่อของคนไทยที่มีมาแต่ดั้งเดิมว่า ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า คือต้องเป็นผู้นำครอบครัว สังคมและประเทศชาติ ในขณะที่ ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง เพราะผู้หญิงไม่มีโอกาสได้ใกล้ชิดศาสนา ไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือและรับราชการ ไม่มีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นและมีบทบาทในสังคม การปกครองและเศรษฐกิจของประเทศเท่าเทียมผู้ชาย เมื่อดำเนินขมของสังคมที่เกี่ยวกับผู้หญิงเป็นเช่นนี้ ผู้หญิงไทยจึงได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้เหมาะแก่บทบาทที่สังคมให้การยอมรับและยกย่อง ผู้หญิงที่สังคมให้การยอมรับและยกย่องคือผู้หญิงที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อยและมีความรู้ความสามารถทางงานบ้านงานเรือน ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงส่วนใหญ่จึงถูกจำกัดอยู่แต่ในบ้านเรือน เช่น การดูแลบ้าน การดูแลสามีและการอบรมเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น

ส่วนสังคมเขมรให้ความสำคัญต่อผู้หญิงมากกว่าสังคมไทย ถึงแม้ว่าผู้หญิงจะไม่มีโอกาสบวชเรียนและรับราชการสร้างชื่อเสียงให้วงศ์ตระกูลเหมือนผู้ชาย แต่สังคมเขมรมีบรรณาคณะต่อเพศหญิงว่ามีความซื่อสัตย์และกตัญญูต่อบรรพบุรุษ (Ledgerwood, 1990, p.994) ผู้หญิงมีโอกาสใกล้ชิดและเลี้ยงดูพ่อแม่ตลอดชีวิต เพราะประเพณีของสังคมเขมร เมื่อผู้ชายแต่งงานแล้วต้องย้ายไปอยู่ที่บ้านของฝ่ายหญิง ผู้ชายจึงไม่ได้อยู่ใกล้ชิด เลี้ยงดู ปรนนิบัติพ่อแม่ ในขณะที่ผู้หญิงได้ดูแลปรนนิบัติรับใช้พ่อแม่ยามแก่เฒ่า หุงหาอาหาร รักษาพยาบาลยามเจ็บป่วย

จนกระทั่งตายจากกันไป ความผูกพันระหว่างพ่อแม่กับลูกสาวจึงเป็นความผูกพันที่แน่นแฟ้นกว่าความผูกพันระหว่างพ่อแม่กับลูกชาย แต่บทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในสังคมเขมรก็ยังถูกจำกัดให้อยู่ในบ้านเรือนเช่นเดียวกับสังคมไทย

สังคมไทยและสังคมเขมรให้คุณค่าของความเป็นผู้หญิง โดยเฉพาะผู้หญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานจะต้องมีความบริสุทธิ์ทางกาย คือต้องไม่มีความสัมพันธ์กับผู้ชายก่อนที่จะมีการแต่งงานอย่างถูกต้องตามธรรมเนียมประเพณี ผู้หญิงจึงต้องรักษานวลสงวนตัว การรักษานวลสงวนตัวเป็นสิ่งสำคัญและมียกย่องของผู้หญิง ดังนั้นผู้หญิงจึงไม่ควรทำตัวเสื่อมเสียในเรื่องชู้สาว เพราะจะทำให้กลายเป็นผู้หญิงที่ไม่มีความหรือหมดราคา การมีคู่ครองเป็นสิ่งที่พ่อแม่ญาติผู้ใหญ่เป็นคนจัดการให้ หากมีผู้ชายมารักชอบก็ควรสว่สนต่อพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ผู้หญิงคนใดหนีตามผู้ชายหรือมีเรื่องเสื่อมเสียทำให้พ่อแม่ต้องอับอายดังคำกล่าวในสังคมไทยที่ว่า *มีลูกสาวเหมือนมีส้วมอยู่หน้าบ้าน* ส่วนในสังคมเขมรถือว่าผู้หญิงดังกล่าวเป็นกบฏต่อพ่อแม่ ถือเป็นการผิดที่ร้ายแรงที่สุด ดังภาษิตเขมรที่ว่า *ผิดอะไรลบล้างได้ทั้งหมด ผิดหนีตามผู้ชายหมดหนทางที่จะแก้ไขให้ถูก (ខុសអ្វីលុបលាងបានទាំងអស់ ខុសក្រោយប្រសិនបើលាងបាន)* หมายถึง ผู้หญิงที่ทำความผิดเรื่องชู้สาวเป็นความผิดร้ายแรงที่สุดที่ไม่สามารถแก้ไขได้

ภาษิตไทยและภาษิตเขมรสะท้อนค่านิยมผู้หญิงที่กิริยามารยาทเรียบร้อย ส่วนผู้หญิงที่กิริยามารยาทไม่เรียบร้อยมักถูกสังคมตำหนิ ดังภาษิตไทยที่ว่า *มั่วติดกะโหลก* หมายถึง ผู้หญิงที่กิริยามารยาทไม่เรียบร้อยและภาษิตเขมรที่ว่า *ผู้หญิงชาวเหมือนจาน มารยาทไม่ดีเหมือนหมาใต้ถุนบ้าน (ស្រីស្រីចាន មារយាទមិនបាន ដូចឆ្កែក្រោមផ្ទះ)* หมายถึง ผู้หญิงที่มีผิวขาวแต่มีกิริยามารยาทไม่ดีก็มีค่าเท่ากับหมาที่อยู่ใต้ถุนบ้าน

ลักษณะของผู้หญิงที่ดีตามค่านิยมของคนไทยและคนเขมรคือมีคุณสมบัติในการเป็นแม่ศรีเรือน ผู้หญิงที่ไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวมักถูกสังคมตำหนิ ดังภาษิตไทยที่ว่า *สวยแต่รูป จูบไม่หอม* หมายถึง มีรูปร่างหน้าตาสวยงามแต่มีความประพฤติและกิริยามารยาทไม่ดีซึ่งตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า *สวยแต่รูปกินไม่ได้ (ល្អតែរូប បូญមិនបាន)* หมายถึง รูปร่างหน้าตาสวยงามแต่ไม่มีคุณสมบัติ

สังคมเขมนิยมผู้หญิงที่มีลักษณะดี โดยตำราเขมรโบราณ (พรวจ-ภุม, 1999, น.53-55) ได้กำหนดลักษณะของผู้หญิงที่ดีไว้เรียกว่า *สุริครบลักขณ* (*สุริครบลักขณ*) คือผู้หญิงที่มีลักษณะดี เหมือนเบญจกัลยาณีของไทยซึ่งหมายถึงผู้หญิงมีลักษณะงาม 5 ประการแต่ของเขมรมีลักษณะ 31 ประการ สะท้อนให้เห็นว่าสังคมเขมรมีความคาดหวังต่อผู้หญิงสูงกว่าสังคมไทย ภาษิตเขมรที่สะท้อนค่านิยมดังกล่าว เช่น *แมวสามสี สตรีครบลักขณ* (*ผาสยุมยิ สุริครบลักขณ*) หมายถึง สิ่งที่เป็นมงคล

ส่วนผู้หญิงที่มีลักษณะไม่ดี ไม่เป็นมงคล มักไม่เป็นที่ต้องการของผู้ชาย ดังภาษิตเขมรที่ว่า *ผู้หญิงตาโต ทพพีใหญ่* (*สุริศิใหญ่ วัทธลยนา*) หมายถึง ผู้หญิงใจกว้าง เก็บรักษาทรัพย์สมบัติไม่ได้ ไม่สมควรเลือกเป็นคู่ครอง เพราะสังคมเขมรไม่นิยมนำผู้หญิงที่มีตาโตมาเป็นภรรยา เพราะมีความเชื่อว่าผู้หญิงตาโตเป็นผู้หญิงที่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเก็บรักษาทรัพย์ไม่อยู่ เช่นเดียวกับการไม่นิยมซื้อทพพีขนาดใหญ่มาใช้ในบ้าน เพราะทำให้สิ้นเปลืองเวลาตักอาหาร ค่านิยมดังกล่าวปรากฏเฉพาะในภาษิตเขมรไม่ปรากฏในภาษิตไทย

นอกจากนั้นผู้หญิงเขมรยังมีหน้าที่เป็นผู้กำหนดอนาคตของครอบครัว ดังภาษิตเขมรที่ว่า *ไม่เชื่อคำผู้หญิง ไม่มีข้าวเปลือกไว้ทำพันธุ์* (*ยิเยฎีกาญสุริศิสุริครบลักขณ*) หมายถึง ถ้าผู้ชายไม่เชื่อฟังคำพูดของผู้หญิงจะทำให้เกิดปัญหาตามมา

หน้าที่เก็บรักษาทรัพย์สมบัติก็เป็นหน้าที่อีกประการหนึ่งของผู้หญิงไทยและผู้หญิงเขมร ถ้าผู้หญิงทำหน้าที่ดี ครอบครัวก็จะมีฐานะมั่นคง ผู้หญิงที่ทำหน้าที่บกพร่องมักถูกสังคมตำหนิ ดังภาษิตไทยที่ว่า *กระเชอแก่นรั้ว* หมายถึง สรุ่ยสร่าย ไม่รู้จักเก็บหอมรอมริบ ขาดการประหยัด ตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า *ผู้หญิงกระเชอรั้ว* (*สุริศิเยฎีกาญ*)

นอกจากนั้นสังคมไทยและสังคมเขมรยังนิยมผู้หญิงที่มีความสามารถในการปรุงอาหาร ดังภาษิตไทยที่ว่า *เสน่ห์ปลายจวักผัวรักจนตาย* ซึ่งตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า *ผู้หญิงดำเหมือนกันหม้อ รู้ตบแต่ง สามิไปไหนไม่รอด* (*สุริเฮาญะทุยฮัซ* *เฮะทุยเฮะทุย* *สุริเยยฮิย*) หมายถึง ผู้หญิงที่รูปร่างหน้าตาไม่สวยงามแต่มีความสามารถในการปรุงอาหาร

ในสังคมเขมร ผู้หญิงที่เป็นภรรยานอกจากมีหน้าที่ดูแลบ้านเรือน เลี้ยงดูอบรมสั่งสอนลูกแล้วยังต้องส่งเสริมสามีให้เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เช่น ส่งเสริมให้สามีได้รับราชการ มียศศักดิ์เป็นที่ยกย่องเคารพนับถือของบุคคลทั่วไป ดังที่ มิน-โม (2001, น.8) ได้กล่าวไว้ในวรรณกรรมคำสอน *จบาบสุรี (ญาบสุรี)* ในข้อที่ 1 ว่า ภรรยาต้องส่งเสริมสามีให้เจริญรุ่งเรือง มีชื่อเสียงกระฉ่อน เมื่อสามีมีโอกาสรับราชการแล้ว ภรรยาต้องพยายามติดต่อกับภรรยาเจ้านาย หรือหัวหน้าของสามี และต้องทำทุกวิถีทางให้สามีตนเองได้มียศตำแหน่งสูงขึ้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้กำหนดให้ภรรยาเป็นทิศเบื้องหลังคือเป็นผู้คอยเกื้อหนุน สามีอยู่ข้างหลัง (คุณ โทจันทร์, 2537, น.30) ซึ่งนับเป็นหน้าที่สำคัญมาก ในนิทานเขมรหลายเรื่องพบว่าภรรยาใช้สติปัญญาในการปราบโจรหรือปราบสัตว์ร้ายที่ทำร้ายผู้คน แต่คนที่ได้รับความดีความชอบคือสามี คำนิยมดังกล่าวไม่พบในภาษิตไทย แต่ปรากฏในภาษิตเขมรที่ว่า *แกงอรัยเพราะเครื่อง (แกง) สามีรุ่งเรืองเพราะภรรยา (สฺยฆาญ์เผยสลาญ์เครื่อง สุยฮ์เหญ์เผยสลาญ์ภริยา)* หมายถึงภรรยามีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุนสามีให้เจริญก้าวหน้า หรือภาษิต *ข้าวกล้าคำจุนดิน หึงคำจุนชาย เตาคำจุนพิน (ส่นาญ์เขยฮ์ สุยเขยฮ์เขยฮ์ ฮฺญาญ์เขยฮ์)* หมายถึงผู้หญิงมีหน้าที่ส่งเสริมผู้ชาย

สังคมไทยและสังคมเขมรมีค่านิยมให้ผู้หญิงมีสามีเพียงคนเดียว ผู้หญิงที่มีสามีหลายคนมักถูกสังคมตำหนิ ดังภาษิตไทยที่ว่า *ชายสามโบสถ์ หญิงสามผัว* ซึ่งตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า *ผู้หญิงมีผัวสองสามครั้ง (คือ) พระภิกษุอยู่วัดสองสามวัด (ฮาโยฮ์ฮ์ฮ์ฮ์ฮ์ฮ์ ฮ์ฮ์ฮ์ฮ์ฮ์ฮ์ฮ์ ฮ์ฮ์ฮ์ฮ์ฮ์ฮ์ฮ์)* หมายถึง คนที่มีจิตใจโลเลไม่มั่นคง ไม่สมควรคบค้าสมาคมด้วย ส่วนค่านิยมเกี่ยวกับแม่ม่ายในสังคมไทยและสังคมเขมรคล้ายกัน คือ แม่ม่ายมักถูกชาวบ้านนินทาว่าร้าย ดังภาษิตเขมรที่ว่า *แม่ม่ายจ่ายปากเขา (เขยฮ์ฮ์ฮ์ฮ์ฮ์ฮ์ฮ์ฮ์)* หมายถึง แม่ม่ายมักถูกชาวบ้านนินทา

1.6 ค่านิยมเกี่ยวกับการพูด

คนไทยและคนเขมรมีค่านิยมต่อการพูดเหมือนกันว่าการพูดเป็นสิ่งสำคัญ แม้แต่การคิดคำนวณและการรู้หนังสือยังมีความสำคัญน้อยกว่าการพูด ดังภาษิต

ไทยที่ว่า ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี หมายถึง การพูดมีความสำคัญที่สุด การรู้หนังสือหรือการคิดคำนวณยังมีความสำคัญน้อยกว่าการพูด ซึ่งมีความหมายตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า คำพูดเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี (สัพพีตังกถ เถอธธาธา มหฺนรฐาเทรี) และภาษิต เดินต้องให้มีสาม พูดต้องให้มีสี่ (เดินทฺรภฺยยาธยี่ สฺรณีทฺรภฺยยาธฺนฺร) หมายถึง การพูดมีความสำคัญ โดยเฉพาะการพูดเรื่องสำคัญ ควรมีบุคคลอื่นร่วมฟังอยู่ด้วย เพื่อเป็นพยาน โดยภาษิตเขมรเปรียบเทียบการพูดกับการเดินทางว่า การเดินทางมีความเสี่ยง เพราะอาจพบกับสัตว์ร้ายหรือโจรผู้ร้ายจึงควรมีผู้ร่วมเดินทางอย่างน้อยสามคน เพื่อช่วยเหลือกันในระหว่างการเดินทาง แต่การพูดจำเป็นต้องมีคนอยู่ด้วยถึงสี่คน เพื่อเป็นพยานยืนยันคำพูด

คนไทยและคนเขมรนิยมคนที่พูดไพเราะอ่อนหวาน แต่กัเดือนให้ระมัดระวังคนที่พูดไพเราะอ่อนหวานว่า อาจทำให้เราเดือดร้อนได้ ดังภาษิตไทยที่ว่า น้ำร้อนปลาเป็น น้ำเย็นปลาตาย หมายถึง คำพูดที่ตรงไปตรงมา ฟังไม่ไพเราะแต่ไม่เป็นพิษเป็นภัย คำพูดที่อ่อนหวานทำให้ตายใจ อาจเป็นโทษเป็นภัยได้ ซึ่งตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า น้ำเย็นปลาชุม น้ำร้อนปลาหนีออก (จิกทฺรฐากทฺรีทฺย จิกทฺรฐาทฺรีตฺเตยฺ)

คนไทยและคนเขมรยังมีค่านิยมต่อการพูดว่าบางครั้งการไม่พูดทำให้เกิดผลดีกว่าการพูด ดังภาษิตไทยที่ว่า พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง หมายถึง พูดไปไม่มีประโยชน์ ซึ่งตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า นิ่งเสียดีกว่าพูด กินกล้วยดิบดีกว่าปากอยู่เปล่าๆ (มฺยเญยฺญเญยฺยสาธสฺรณี สฺวีเตกฐฺฐีตาธสาธเญยฺยตฺธเ)

นอกจากนั้นคนไทยและคนเขมรยังมีค่านิยมไม่ให้พูดในสิ่งที่ไม่แน่ใจ เพราะอาจเกิดผลเสียแก่ตนเองหรือผู้อื่น ดังภาษิตไทยที่ว่า ฟังไม่ได้สรรพจับไปกระเดียด หมายถึง ฟังไม่ได้ความแจ่มชัดแล้วเอาไปพูดต่อหรือทำผิดๆ พลาดๆ หรือภาษิต ตีเรือทั้งไกลจน ตีโขนยังไม่ได้แฉ่งตัว หมายถึง ดำเนินสิ่งที่ยังไม่เสร็จหรือยังไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ซึ่งตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า ฟังไม่ทันชัด อย่าเพิ่งยกคิ้ว (ญฺาบ่ยฺธธธธธธธ กุญฺญากุญฺญี)

1.7 ค่านิยมการเลือกคู่ครองและการแต่งงาน

การเลือกคู่ครองและการแต่งงานเป็นธรรมชาติและเป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์โดยทั่วไป สังคมไทยและสังคมเขมรเห็นความสำคัญของการเลือกคู่ครองและการแต่งงานว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นการเริ่มต้นของการสร้างครอบครัวอันเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม ภาษิตเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองและการแต่งงานส่วนใหญ่มักมุ่งสอนผู้หญิงในเรื่องความรัก การเลือกคู่และการครองเรือน แสดงความห่วงใยของผู้ใหญ่ที่มีต่อบุตรหลานและแสดงค่านิยมของคนไทยและคนเขมรในเรื่องการมีครอบครัว

คนไทยมีค่านิยมต่อการมีคู่ครองว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องกระทำอย่างรอบคอบ เพราะถ้ากระทำไม่รอบคอบก็จะเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขยาก โดยคนไทยเปรียบเทียบแต่งงานกับการปลูกบ้านที่ต้องดูฤกษ์ยามที่เหมาะสม ดูทำเลที่ตั้งและทิศทางลม เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่คนไทยเชื่อว่าจะทำให้บุคคลในบ้านอยู่อย่างมีความสุข เพราะการปลูกบ้านไม่ได้ปลูกได้บ่อยๆ การปลูกบ้านผิดทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย คนอยู่ก็ต้องอดทนไปนาน ดังภาษิตไทยที่ว่า *ปลูกเรือนผิดคิดจนเรือนทลาย* หมายถึง แต่งงานกับคนไม่ดีทำให้เป็นทุกข์ตลอดชีวิต ส่วนคนเขมรเอาการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลักมาเป็นตัวเปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นความสำคัญของการมีคู่ครองว่า *ทำนาผิดหนึ่งปี ปลูกหนึ่งปี ส่วนสามมีภรรยาผิดหนึ่งครั้ง ผิดตลอดชีวิต (ធ្វើវែនខុសមួយឆ្នាំ ប្រែមួយឆ្នាំ វិញប្រែនខុសមួយសតវត្សរ៍)* หมายถึง การทำบางสิ่งผิดพลาดยังแก้ไขได้ แต่ถ้าเลือกคู่ครองผิดแก้ไขไม่ได้ตลอดชีวิต นอกจากนั้น ทั้งภาษิตไทยและภาษิตเขมรยังสะท้อนค่านิยมในการเลือกคู่ครองเหมือนกันว่า คู่ครองต้องมีความเหมาะสมกันในเรื่องฐานะและชาติตระกูล ดังคำกล่าวที่ว่า *กิ้งก่องใบหยก* ส่วนคู่ครองที่ไม่เหมาะสมกันโดยเฉพาะผู้ชายที่สถานภาพต่ำต้อยกว่าผู้หญิงมักถูกสังคมตำหนิ ดังภาษิตไทยที่ว่า *ดอกฟ้ากับหมาวัด* ซึ่งมีความหมายตรงกับภาษิตเขมรว่า *ได้เดือนรักดาว (ផលេនស្រឡាញ់តាយ)* หมายถึงผู้ชายต่ำต้อยที่หมายปองผู้หญิงสูงศักดิ์

จากการศึกษาค่านิยมเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองและการมีครอบครัวจาก ภาสิตไทยและภาสิตเขมรจะเห็นว่า สังคมไทยและสังคมเขมรให้ความสำคัญต่อการเลือกคู่ครองและการมีครอบครัวว่า เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องทำอย่างถูกต้องตาม ธรรมเนียมประเพณีและเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่จะเป็นผู้จัดการให้ ดังภาสิตไทยที่ว่า *คลุมถุงชน* หรือภาสิตเขมรที่ว่า *สาวให้ตามแม่ แม่่วยให้ตามใจ (ក្រុមជញ្ជីងម្តាយ ម្តាយជញ្ជីងចិត្ត)* หมายถึง การแต่งงานของผู้หญิงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของ พ่อแม่ แต่การแต่งงานของแม่่วยขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของแม่่วยเอง ลูกที่ดี ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามอยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ลูกที่ไม่เชื่อฟังและไม่ปฏิบัติตาม อยู่ในโอวาทจะถูกสังคมตำหนิและมักต้องพบกับความผิดหวัง แต่ในบางครอบครัว พ่อแม่มักจะสอบถามความสมัครใจของลูกด้วย ภาสิตไทยที่สะท้อนค่านิยมดังกล่าว เช่น *ปลูกเรือนตามใจผู้อยู่ ผูกอุ้มตามใจผู้นอน* หมายถึง ทำตามความพอใจของผู้ที่จะได้รับผลโดยตรง ซึ่งมีความหมายตรงกับภาสิตเขมรว่า *ปลูกบ้านตามใจคนอยู่ (សង់ផ្ទះតាមចិត្តអ្នកនៅ)*

การเลือกคู่ครองที่มีชาติตระกูลดีเป็นค่านิยมอีกประการหนึ่งที่สะท้อน ผ่านภาสิตไทยและภาสิตเขมร การเลือกคู่ครองจะต้องกระทำอย่างรอบคอบ ไม่ควรด่วนตัดสินใจเพราะอาจทำให้ได้คู่ครองที่ไม่ดีหรือไม่เหมาะสม ทั้งนี้การ เลือกคู่ครองจะต้องพิจารณาหลายด้านประกอบกัน เพื่อช่วยให้สามารถครองเรือน ได้อย่างยาวนาน โดยคนเขมรนิยมเลือกคู่ครองที่มีชาติตระกูลดี ดังภาสิตที่ว่า *ทำนาให้ดูหญ้า จัดแจงลูกหลานให้มีครอบครัวให้ดูเผ่าพันธุ์ (ធ្វើស្រែម្តាយម្តាយ ឧត្តដាក់កូនចៅម្តាយម្តាយស្រូវ)* หมายถึง การเลือกคู่ครองให้ลูกหลาน ต้องเลือก คนที่มีชาติตระกูลดี นอกจากนั้นการเลือกคู่ครองต้องกระทำอย่างรอบคอบ ซึ่ง สะท้อนผ่านภาสิตไทยที่ว่า *ดูช้างให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่* หมายถึง ให้รู้จักพิจารณาลักษณะบุคคลหรือผู้หญิงที่จะเลือกเป็นคู่ครอง หรือภาสิตเขมรที่ว่า *ดูนางให้ดูยาย ดูวัวควายให้ดูหาง (មើលនារម្តាយមើលយាយ មើលពោក្របីម្តាយក្របី)* หมายถึง ถ้าจะ เลือกภรรยาต้องดูไปถึงยาย ตา พ่อแม่หรือวงศ์ตระกูลให้มั่นใจว่าดีจริง ถ้าจะซื้อ วัวควายก็ให้ดูที่หาง เพราะหางของวัวควายจะทำให้รู้ว่าเป็นวัวควายที่สุขภาพดี หรือไม่ นอกจากนั้นภาสิตเขมรยังกล่าวถึงวิธีการครองเรือนให้ยืนยาวว่า ต้องรู้จัก

ถนอมน้ำใจกัน ดังภาษิตเขมรที่ว่า รักตัวต้องระวังอาหาร รักผู้หญิงต้องถนอมน้ำใจ (ស្រឡាញ់ខ្លួនត្រូវស្រឡាតាំង ស្រឡាញ់ស្រីត្រូវថ្លៃថ្នូរ) หมายถึง รักตัวต้องระวังเรื่องอาหารที่รับประทาน แต่ถ้ารักผู้หญิงต้องรู้จักถนอมน้ำใจผู้หญิง

2. ค่านิยมเกี่ยวกับสังคม

ค่านิยมเกี่ยวกับสังคมคือค่านิยมเกี่ยวกับการที่บุคคลต้องอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม ค่านิยมดังกล่าวช่วยให้คนอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมได้อย่างมีความสุข เช่น

2.1 ค่านิยมเกี่ยวกับครอบครัวและญาติพี่น้อง

บุคคลในครอบครัวเป็นผู้ที่มีความรักให้กันและสามารถไว้วางใจและเชื่อใจกันได้มากกว่าบุคคลภายนอกครอบครัว เพราะญาติพี่น้องมีความผูกพันใกล้ชิดกันทางสายเลือด ย่อมเข้าใจและไว้วางใจกันได้ง่ายและดีกว่าผู้อื่น และญาติพี่น้องยังตัดกันไม่ขาด ดังภาษิตไทยที่ว่า เลือดข้นกว่าน้ำ หมายถึง ความสัมพันธ์ของพี่น้องทางสายเลือดย่อมมั่นคงและเหนียวแน่นกว่าความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ อย่าเห็นขี้ดีกว่าไส้ หมายถึง อย่าเห็นคนอื่นดีกว่าญาติพี่น้องของตนเอง ภูเขาหัวประชุม หมายถึง ทำอะไรเด็ดขาดไม่ได้ เพราะเกรงจะไปกระทบกระเทือนพวกพ้อง และ หยกเล็บเจ็บเนื้อ หมายถึง เมื่อกระทำความผิดรบกวนให้แก่คนใกล้ชิดก็จะมีผลกระทบถึงตัวผู้กระทำหรือคนในพวกเดียวกันด้วย ซึ่งตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า ตัดน้ำไม่ขาด ตัดเนื้อมันเจ็บ (កាត់ទឹកមិនขาด កាត់សាច់វាเจ็บ) หมายถึง ญาติพี่น้องย่อมตัดกันไม่ขาดหรือไม่สามารถปิดความรับผิดชอบได้

ภาษิตข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าคนในสังคมไทยและสังคมเขมรต่างให้ความสำคัญกับญาติพี่น้องทางสายเลือดของตนเป็นอันดับแรกๆ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของพี่น้องให้มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการชี้ให้เห็นถึงการรักษาความสัมพันธ์ของพี่น้องทางสายเลือดให้ยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตามในภาษิตเขมรยังมีการเตือนสติว่า หากไม่มีสติหรือลุ่มหลงอยู่กับพี่น้องมากเกินไปโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง อาจทำให้เกิดเรื่องไม่ดีหรือเรื่องเสียหายได้เช่นกัน ดังภาษิตที่ว่า หมกมุ่นกับญาติคลาถกฏหมาย (អប់រំនិយាយ ឃ្លាតច្បាប់) หมายถึง

ช่วยเหลือญาติพี่น้องโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ค่านิยมเรื่องครอบครัวที่สะท้อนจากภษิตไทยและภษิตเขมร แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยและสังคมเขมรให้ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัว ญาติพี่น้อง เมื่อจะทำอะไรมักคำนึงถึงญาติพี่น้องของตนเป็นอันดับแรก

2.2 ค่านิยมเกี่ยวกับระบบอาวุโส

ผู้อาวุโสหมายถึงผู้ที่มีประสบการณ์มานาน เป็นผู้รอบรู้ และหมายถึงผู้ที่มีอายุมากกว่า รวมไปถึงผู้ที่มีตำแหน่งที่สูงกว่า ตัวอย่างของผู้อาวุโส ได้แก่ บิดา มารดา ครูอาจารย์ ญาติผู้ใหญ่ เจ้านาย คนไทยในอดีตยกย่องผู้อาวุโสเป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินในเกือบทุกกรณี ทั้งนี้โดยให้เหตุผลว่าการตัดสินของผู้อาวุโสจะถูกต้องกว่า ดีกว่า เพราะมีประสบการณ์มากกว่า (รัชนิกร เศรษฐ, 2523, น.115)

คนไทยและคนเขมรมีค่านิยมเรื่องการเคารพและเชื่อฟังพ่อแม่ ครูอาจารย์ บรรพบุรุษ นักปราชญ์และผู้อาวุโสว่าเป็นบุคคลที่มีบุญคุณ โดยให้การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต บุคคลต่างๆ ดังกล่าวจึงควรได้รับการเคารพยกย่อง ทั้งนี้ค่านิยมเกี่ยวกับระบบอาวุโสสะท้อนผ่านภษิตไทยและภษิตเขมร ทำให้เห็นถึงการยกย่อง เคารพ เชื่อฟัง ให้เกียรติ และไม่ตีตนเสมอพ่อแม่ ผู้อาวุโส บรรพบุรุษ ครูอาจารย์และ นักปราชญ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ค่านิยมเกี่ยวกับความกตัญญูต่เวที

คนไทยและคนเขมรมีค่านิยมเรื่องกตัญญูต่เวทีต่อผู้มีพระคุณโดยเฉพาะพ่อแม่ โดยคนไทยและคนเขมรเปรียบพ่อแม่เป็น พระในบ้าน ดังภษิตเขมรที่ว่า พระสถิตในเคสสถาน ควรถวายทานก่อนพระในวัด (ព្រះស្ថិតនៅក្នុងគោតស្ថាន គួរថ្វាយទានមុនព្រះនៅវត្ត) หมายถึง ก่อนจะไปทำบุญกับพระที่วัดต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ ซึ่งเป็นพระในบ้านก่อน

นอกจากกตัญญูต่เวทีแล้วยังต้องเคารพเชื่อฟัง ไม่ลบหลู่ดูหมิ่น ไม่ตีตนเสมอ ดังภษิตที่ว่า หมอดูทำนาย แม่ว่า (ព្រះមាតា ម្តាយថា) หมายถึง คำทำนายของหมอดูและคำเตือนของแม่เป็นสิ่งที่ต้องรับฟัง ภษิต ลูกเอ๋ยอย่านั่งให้สูงกว่าผู้ใหญ่ (កូនអើយកុំអង្គុយខ្ពស់ជាងចាស់ទុំ) หมายถึง เด็กไม่ควรปฏิบัติตนเสมอผู้ใหญ่

ภาสิต อับลักษณ์ภักพอ หน้าอกก็ครุ (หาทรกัถี ทรเยภักี) หมายถึง พ่อและครู ถึงแม้จะเป็นอย่างไรก็ต้องให้ความเคารพนับถือเพราะเป็นบุคคลที่มีพระคุณต่อเรา ภาสิต อย่าอ้าวอดอาดมา ตำหนิตำราปราชญ์โบราณ (กุ่มหาญตหาญา ภูตยาตยาตยา ทรุทสา) หมายถึง อย่าอวดอ้างว่าเก่งแล้วดูถูกภูมิปัญญาของคนในอดีต

ค่านิยมยึดบรรพบุรุษเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

คนไทยและคนเขมรมีค่านิยมในการยึดบรรพบุรุษเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต เพราะเชื่อว่าสิ่งที่พ่อแม่บรรพบุรุษแนะนำเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์ เพราะเป็นสิ่งที่ได้จากประสบการณ์ การลองผิดลองถูกมาแล้ว จึงนำมาถ่ายทอดให้ลูกหลาน เพื่อให้ลูกหลานดำเนินชีวิตได้อย่างราบรื่นไม่ผิดพลาด ดังภาสิตไทยที่ว่า เดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด หมายถึง ประพฤติตามอย่างผู้ใหญ่ย่อมปลอดภัย และภาสิตเขมรที่ว่า เดินตามทางครรถองตำราคนแก่โบราณ (เดินตามผู้ทรงคุณทฤษฎีคนเก่าแก่) หมายถึง ให้ปฏิบัติตามแบบอย่างที่ยุคก่อนเคยปฏิบัติมา ภาสิต อย่าเอาเกวียนไปลากวัว (อย่าทำเรื่องเหลวไหล) หมายถึง อย่าทำในสิ่งที่ขัดแย้งกับที่บรรพบุรุษเคยทำมา โดยเปรียบว่าคนในอดีตใช้วัวในการลากเกวียน แต่ถ้าคนรุ่นหลังใช้เกวียนลากวัวถือว่าเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกับคนในอดีต ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง

2.3 ค่านิยมการอยู่ร่วมกันในสังคม

คนเรานอกจากจะดำรงชีวิตในฐานะปัจเจกชนแล้ว ยังต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันในเรื่องสถานภาพ ฐานะ อายุ เพศ วัย ความสงบสุขของสังคมและของตัวบุคคลขึ้นอยู่กับว่า บุคคลแต่ละคนรักษาหน้าที่สถานะและความสัมพันธ์ในรูปแบบที่เหมาะสมต่อกันและกัน นอกจากนี้การเน้นสอนให้สมาชิกในสังคมรู้จักแบ่งปันกันมากกว่าหาประโยชน์ใส่ตน เพื่อช่วยให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ค่านิยมการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ปรากฏในภาสิตไทยและภาสิตเขมรได้แก่

การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ย่อมต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ การช่วยเหลือกันเป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติ เพราะจะช่วยทำให้สังคมน่าอยู่มากยิ่งขึ้น ค่านิยมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันปรากฏทั้งในภาษาไทยและภาษาเขมรดั้งภาษาไทยที่ว่า น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า หมายถึง การพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งตรงกับภาษาเขมรที่ว่า เสือพึ่งป่า ป่าพึ่งเสือ (ខ្លាពឹងព្រៃ ព្រៃពឹងខ្លា)

ความเมตตากรุณา

สังคมเขมรเป็นสังคมที่แบ่งชนชั้น คือชนชั้นสูงประกอบด้วยเจ้านายและขุนนาง ชนชั้นต่ำคือไพร่และทาส คนเขมรเชื่อว่า คนที่มีอำนาจและมีสถานภาพในสังคมที่ดีในชาตินี้ก็เพราะบุญที่สร้างไว้ในชาติก่อน ดังนั้นในชาตินี้ก็ต้องสร้างสมบารมีเพื่อไว้สำหรับชาติหน้า โดยการทำบุญ ทำทาน สร้างกุศลและให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคลที่ต่ำต้อยกว่าตน ทั้งในด้านฐานะและสติปัญญา โดยการให้ทรัพย์สินเงินทอง ให้โอกาส ให้คำแนะนำสั่งสอนที่ดีงาม ภาษาที่สะท้อนค่านิยมดังกล่าว เช่น คนสูงรักษาดำ โดยสุภาพธรรมโบราณ (អ្នកខ្ពស់រក្សាទេវយស្សភាពធម៌បុរាណ) หมายถึง คนที่อยู่ในตำแหน่งที่สูงกว่าช่วยสงเคราะห์คนที่ต่ำกว่า คนมีรักษาคณจน เหมือนผ้าพันช้างนอก นักปราชญ์รักษาคณใจ เหมือนสำเภากับสำปั้น (អ្នកមានរក្សាខ្មែរ ដូចសំពៅទៅទៀត) หมายถึง คนมั่งมีควรช่วยเหลือคนยากจน คนฉลาดควรช่วยเหลือคนโง่

2.4 ค่านิยมเกี่ยวกับการคบคน

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม มนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน การที่มนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างปกติสุขนั้น มนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะเลือกคบคนที่จะช่วยนำพาหรือส่งเสริมให้ตนเองมีความสุข ความเจริญ แต่ถ้าคบคนไม่ดีหรือคบมิตรที่ไม่ใช่มิตรแท้ นอกจากจะไม่ส่งเสริมให้เจริญก้าวหน้าแล้ว ยังอาจชักพาให้ชีวิตตกต่ำลงได้ มิตรแท้จึงเป็นสิ่งที่มีความยิ่ง ดังในฉบับสตริทิตยเทศภาคที่ 1 (อุม-แซม, 2000, p.2)

ได้กล่าวถึงความสำคัญของมิตรแท้ว่า *บ้านคนที่ไม่มีลูกเป็นบ้านที่ว่างเปล่า คนที่ไม่มีเพื่อนดีเป็นบุคคลที่ว่างเปล่า*

นอกจากนี้ อุม-แซม (2000, น.2) ได้กล่าวถึงคนที่ไม่มีมิตรว่า *บุคคลที่ไม่มีมิตรเหมือนคนพิการทุกอย่าง คือมีตาที่สว่างแต่มองอะไรก็ไกล ๆ ไม่เห็น มีหูฟังเสียงแต่ฟังเรื่องราวสิ่งใดไม่ได้ทั้งหมด มีมือที่แข็งแรงแต่ทำงานไม่มีชื่อเสียงและมีชาติแต่เดินไปไกลไม่ได้* คนไทยและคนเขมรเห็นความสำคัญของการคบมิตรว่าคนควรรู้จักเลือกคบมิตรเพราะการคบมิตรที่ดีย่อมส่งผลดีต่อคนเรา การมีมิตรที่ดีบางครั้งดีกว่ามีญาติที่ไม่รักใคร่ห่วงใยกัน นอกจากนั้นคนไทยและคนเขมรยังมีนิสัยละเอียดลออในการดูลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของผู้อื่น แล้วนำมาเปรียบเทียบเพื่อสั่งสอนบุตรหลานในเรื่องการคบคนโดยผ่านภาษิต จากการศึกษาภาษิตไทยและภาษิตเขมรที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับการคบคนมีรายละเอียดดังนี้

ลักษณะคนที่ควรคบและไม่ควรคบ

คนไทยและคนเขมรมีค่านิยมต่อการคบคนว่า ควรคบคนที่มีลักษณะทั่วไปเหมือนกับคนอื่น ๆ คนที่มีลักษณะภายนอกแตกต่างกับคนทั่วไปไม่ควรคบ เช่น คนเขมรทั่วไปเป็นคนตัวเล็ก ถ้าคนเขมรคนใดตัวใหญ่เป็นคนผิดปกติไม่ควรคบ ส่วนคนไทยปกติเป็นคนตัวใหญ่ ถ้าคนไทยตัวเล็กถือเป็นคนผิดปกติไม่ควรคบ ส่วนคนจีนส่วนใหญ่เป็นคนผิวขาว ถ้าคนจีนมีผิวดำก็เป็นคนผิดปกติไม่ควรคบ เช่นเดียวกัน ภาษิตไทยที่สะท้อนค่านิยมดังกล่าว เช่น *เขมรใหญ่ ไทยเล็ก เจ๊กดำ* หมายถึง ผู้ที่มีลักษณะผิดแผกไปจากคนส่วนใหญ่ เป็นคนที่ไม่ควรคบซึ่งตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า *เขมรขาว จีนดำ ญวนเตี้ย อย่าเอามาทำเพื่อน (ខ្មែរស្រស់ ចិនខ្មៅ ឃ្លួញក្រីក្រ កុំយកជាមិត្ត)*

จากภาษิตข้างต้น คนเขมรกล่าวถึงคน 3 ชาติ คือ คนเขมรซึ่งโดยปกติเป็นคนที่มีผิวดำ ถ้าคนเขมรคนใดมีผิวขาวถือว่าเป็นคนที่แตกต่างกับคนทั่วไป ส่วนคนจีนส่วนใหญ่มีผิวขาว ถ้าคนจีนคนใดมีผิวดำ ถือว่าเป็นคนผิดปกติไม่ควรคบ ส่วนคนญวนโดยปกติเป็นคนที่รูปร่างสูง ถ้าคนญวนเตี้ยถือว่าเป็นคนผิดปกติไม่ควรคบ นอกจากนั้นคนไทยและคนเขมรยังไม่นิยมคบคนที่มีรูปร่างหน้าตาแตกต่างกับคนอื่น ๆ ดังคำกล่าวที่ว่า *ผมหยิก หน้ากล้อ คอสั้น ฟันขาว* หมายถึง

คนที่มีลักษณะไม่ควรคบ นอกจากนั้นการคบคนยังต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ดังภาษิตไทยที่ว่า *คบคนให้ดูหน้า ซื้อผ้าให้ดูเนื้อ* หมายถึง จะพิจารณาคนหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ให้พิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ ซึ่งตรงกับภาษิตเขมรว่า *คบคนให้ดูหน้า ถ้าซื้อผ้าให้ดูเนื้อ (សេចក្តីមុនសូម្បីមើលមុខ បើទិញសំពត់សូម្បីមើលសាច់)* ภาษิตเห็นไม้ผู้ อย่าเพ่งว้างกันนึ่ง (*បើឃើញឈើពុក កុំអោយដាក់ភ្នែកអង្គុយ*) หมายถึง อย่าคบค้าสมาคมกับคนพาล

นิยมคบคนที่มีร่างกายปกติ ไม่นิยมคบคนพิการ

คนไทยและคนเขมนิยมคบคนที่มีสภาพร่างกายปกติ ไม่นิยมคบคนพิการ เพราะคนพิการอาจทำให้เราได้รับความเดือดร้อนทั้งโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ภาษิตไทยที่สะท้อนค่านิยมดังกล่าวเช่น *คบคนตาเฒ่า ใช้ควายเขาเก* หมายถึง อย่าคบกับคนพิการ ซึ่งตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า *ควายเขาเก มนุษย์ตาเหล่ อย่าเอามาทำเพื่อน (ក្របីភ្នែកកែត មនុស្សស្រពេញភ្នែក កុំយកធ្វើមិត្ត)* หมายถึง อย่าคบกับคนที่มีสภาพร่างกายไม่สมบูรณ์ เพราะอาจนำความเดือดร้อนมาให้ ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ นอกจากนั้นคนเขมรยังนิยมคบคนที่ไม่เคยทำความผิดมาก่อน เพราะเชื่อว่า คนที่เคยทำความผิดมาแล้วครั้งหนึ่ง อาจทำความผิดครั้งต่อไปได้ อีกการคบกับบุคคลดังกล่าวอาจทำให้เกิดปัญหาตามมา ภาษิตเขมรที่สะท้อนค่านิยมดังกล่าว เช่น *คนมีรอยที่หน้า อย่าเอาตัวเบียด (មនុស្សស្នាមមុខកុំយកខ្លួនបៀត)* หมายถึง อย่าคบกับคนที่เคยทำความผิดมาก่อน

2.5 ค่านิยมเกี่ยวกับการใช้คน

ในสังคมเขมรปรากฏค่านิยมเกี่ยวกับการใช้คนว่าคนทุกคนมีคุณค่าและมีประโยชน์ การจะใช้คนให้เกิดประโยชน์ได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้ใช้ที่ต้องรู้จักเลือกใช้คนให้ตรงกับความรู้ความสามารถ หรือใช้คนให้เหมาะสมกับงาน เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้งานสำเร็จ ทั้งนี้การรู้จักเลือกใช้คนยังเป็นเรื่องที่ทำให้เห็นถึงความสามารถของผู้นำในอีกลักษณะหนึ่งด้วย เพราะถ้าผู้นำเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ก็ย่อมทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม ช่วยลดปัญหาที่จะตามมาได้มากยิ่งขึ้น ดังภาษิตเขมรที่ว่า *อย่าใช้คนโง่ให้พูดการงาน อย่าใช้*

คนมีปัญหาให้หาบคอน (ทุ้เบียดสูญญะหุญธิยาเยกการ ทุ้เบียดสูญญาสุตธาฮุญญักกุธ) หมายถึง การใช้คนต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ดังภาษิต น้ำใสล้างผม น้ำขุ่นล้างขา (อิฐฐาณาสสทํ อิฐญุกฺกฺณาสสเหิห) หมายถึง คนทุกคนย่อมมีคุณค่าหรือมีประโยชน์ ถ้ารู้จักเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ภาษิต ชีควายข้ามโคลน สะดวกสบายกว่าว่ายน้ำ (ฉิะกุรียิตฺตฺยฺนภทํ โสณนุกถาสาหโณณ) หมายถึง การใช้คนโง่ทำงานก็เหมือนกับการขี่ควายข้ามโคลน ถึงแม้จะไม่รวดเร็ว คล่องแคล่ว แต่ก็ยังดีกว่าต้องลงมือทำเอง

ค่านิยมเกี่ยวกับการใช้คนในภาษิตเขมรแสดงให้เห็นว่าหากรู้จักเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถหรือเหมาะสมกับงานแล้ว ย่อมจะทำให้งานออกมาดีและสำเร็จได้เร็วยิ่งขึ้น ค่านิยมดังกล่าวปรากฏในภาษิตเขมรจำนวนมาก แต่ปรากฏในภาษิตไทย 2 ภาษิต คือ ภาษิต รกคนดีกว่ารกหญ้า หมายถึง มีคนจำนวนมากยังพอจะเอามาใช้งานเพื่อสร้างประโยชน์ได้ แต่หญ้าที่รกไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ มีหน้าซ้ำยังเป็นภาระอีกด้วย หรือภาษิต ฝากปลาย่างไว้กับแมว หมายถึง ฝากสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้กับคนที่ชอบสิ่งนั้น อาจทำให้สูญเสียหรือเสียหายได้ แสดงให้เห็นว่าคนเขมรให้ความสำคัญแก่ค่านิยมการใช้คนมากกว่าคนไทย

ค่านิยมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

ค่านิยมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต หมายถึง ค่านิยมที่คนแต่ละคนพึงประพฤติปฏิบัติตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น

1. ค่านิยมเกี่ยวกับการวางตนและการประมาณตน

ค่านิยมเกี่ยวกับการวางตนและการประมาณตนนับเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นกรอบหรือเป็นแนวทางให้คนได้ประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานภาพของตนเอง การพิจารณาว่าตนต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับตำแหน่งหรือสถานภาพดังกล่าว ย่อมเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ภาษิตไทยที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับการวางตนเช่น เล่นกับหมาหมาเลียปาก เล่นกับสากสากต่อยหัว หมายถึง ลดตัวลงไปหรือวางตัวไม่เหมาะสมจึงถูกลามปาม และภาษิตเขมรที่ว่า

เขาให้เดินหน้าไม่รู้จักแกว่งมือ เขาให้เดินหลังไม่รู้จักหอบ (เตชฺยเถรียุชฺชธะระนังเตชฺยเตชฺยเถรียุชฺชธะระนัง) หมายถึง ไม่รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับฐานะหรือสถานภาพของตนเอง

นอกจากนั้นคนไทยและคนเขมรยังนิยมคนไม่รู้จักประมาณตน คนที่ไม่รู้จักประมาณตนจะถูกสังคมตำหนิ ดังภาษิตไทยที่ว่า เห็นช้างซื้อยาขี่ตามช้าง และเห็นเขาขึ้นคานหามเอามือประสานกัน หมายถึง ทำเลียนแบบคนใหญ่โตหรือคนมั่งมีทั้งๆ ที่ตนไม่มีกำลังทรัพย์หรือความสามารถพอ อย่าเอาไม้ซีกงัดไม้ซุง หมายถึง คัดค้านผู้ใหญ่ ผู้มีฐานะสูงกว่า หรือผู้มีอำนาจมากกว่าย่อมไม่สำเร็จและอาจได้รับผลร้ายแก่ตัวอีกด้วย หรือภาษิตเขมรที่ว่า อย่าเอาไข่ไก่ไปชนกับหิน (កុំយកពងមាន់ទៅชนស្ពឺ) หมายถึง คนต่ำต้อยกล้ามีเรื่องหรือมีปัญหากับคนมีอำนาจมีอิทธิพล ภาษิต เห็นช้างซื้อ ยาขี่ตามช้าง (ឃើញជើង កុំពុះតាមជើង) หมายถึง คนที่พยายามทำเลียนแบบคนใหญ่โตหรือคนมั่งมีทั้งๆ ที่ตนไม่มีความสามารถหรือกำลังทรัพย์พอ และภาษิตเขมรที่ว่า กบขีวักกระโดดกัดงูเห่า (កង្កែបអាចម៍គោលោតខាំស្ពឺ) หมายถึง คนไม่มีอำนาจ ไม่มีบารมี ไปมีเรื่องกับคนมีอำนาจ มีบารมี ตนเองย่อมเดือดร้อนเอง ภาษิต แกว่งมือไม่มองตน ตั้งเชิงกรานไม่ประมาณหม้อ (បង្ហោយមិនមើលព្រាណ ជាំដើងក្រាមមិនប្រមាណផ្លូវ) หมายถึง ทำสิ่งใดโดยไม่คำนึงถึงฐานะหรือสถานภาพของตนเองอาจเกิดผลเสียได้

2. ค่านิยมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการทำงาน

การทำงานเป็นสิ่งจำเป็นอีกสิ่งหนึ่งในชีวิตคน เพราะทุกคนต้องทำงานเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว ทุกคนย่อมประสงค์ที่จะประสบความสำเร็จในการทำงาน สังคมไทยและสังคมเขมรดั้งเดิมเป็นสังคมเกษตรกรรม คือทำนา ทำไร่และเลี้ยงสัตว์ เป็นเกษตรกรรมที่ยังอาศัยแรงงานจากคนและสัตว์ในการทำการเกษตร ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวนาชาวไร่มีวิถีชีวิตผูกพันกับการทำมาหากินอันเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหารเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการยังชีพ ภาษิตไทยและภาษิตเขมรสะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการทำงานดังนี้

สังคมไทยและสังคมเขมรนิยมคนที่ยึดมั่นในการทำงาน

ความขยันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ มีฐานะมั่นคง ซึ่งต่างจากคนที่เกียจคร้านในการทำงาน ชีวิตย่อมลำบากยากจน ภาษิตไทยที่สะท้อนค่านิยมดังกล่าว เช่น *ตำข้าวสารกรอกหม้อ* หมายถึง หาเพียงแค่ว่ากินไปมือหนึ่งๆ ทำให้เสร็จไปชั่วคราวหนึ่งๆ และภาษิตเขมรที่ว่า *คนตำข้าวสารกรอกหม้อ* (*មនុស្សកញ្ចៀច*) หมายถึง คนที่ทำอะไรให้เสร็จไปเพียงครั้งหนึ่งๆ เท่านั้น ไม่คิดทำเพื่อวันข้างหน้าหรืออาจหมายถึงคนที่หาเข้ากินค่าก็ได้ ส่วนการทำงานที่จะก่อให้เกิดปัญหาตามมาก็ควรหลีกเลี่ยง ดังภาษิตไทยที่ว่า *ทำนาเข้าส่วน ทำสวนเข้าหุ่น* หมายถึงทำในสิ่งที่จะก่อให้เกิดปัญหาตามมา ซึ่งตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า *อย่าทำนาแบ่งกัน อย่าสร้างบ้านเข้ากัน* (*កុំធ្វើស្រែប្រះ កុំសង្ឃឹះចូលគ្នា*)

นิยมคนที่ตั้งใจทำงานอย่างจริงจัง

คนไทยและคนเขมรยังมีความนิยมว่า การทำงานต้องทำอย่างจริงจังเสมอต้นเสมอปลาย คนที่เริ่มต้นทำทำว่าดีแต่ทำไม่สำเร็จก็มักถูกตำหนิ ดังภาษิตไทยที่ว่า *ท่าดีทีเหลว* หมายถึง มีท่าทางดีแต่ทำอะไรไม่ได้เรื่องหรือภาษิตเขมรที่ว่า *หัวช้างหางหนู* (*ក្បាលដំរីក្បាលកណ្តុរ*) หมายถึง คนที่เมื่อคิดทำสิ่งใด คิดทำการใหญ่โตแต่พอลงมือทำก็ทำได้เพียงเล็กน้อย

นอกจากนั้นคนไทยและคนเขมรยังมีความนิยมต่อการทำงานว่าต้องทำให้เหมาะสมกับเวลา ดังภาษิตไทยที่ว่า *น้ำขึ้นให้รีบตัก* หมายถึง มีโอกาสดีควรรีบทำหรือภาษิตเขมรที่ว่า *ต้องดีเหล็ก ในเวลาที่เหล็กกำลังร้อน* (*ត្រូវដំ ដែកក្នុងពេលដែលកំពុងក្ដៅ*) หมายถึง การจะทำสิ่งใด ต้องทำให้เหมาะสมกับเวลา ภาษิต *เดือนหกเดินเข้าเดือนสิบสองเดินเย็น* (*ខែពិសាខເຜີຍពຶក ខែກຸກິກເຜີຍນາ*) หมายถึง การทำสิ่งใดควรทำให้เหมาะสมกับกาลเทศะและโอกาส ภาษิต *ปลาไหลยาว ไม่จำเป็นต้องหาหม้อยาว* (*អង្គរវែងកុំចាត់កង្វើវែង*) หมายถึง งานง่าย ๆ เรื่องง่ายอย่าทำให้ยุ่งยากหรือลำบาก

จากภาษิตไทยและภาษิตเขมรที่สะท้อนค่านิยมในเรื่องการทำงาน ทั้งในสังคมไทยและสังคมเขมรมีความคาดหวังต่อลักษณะของผู้ทำงานในทิศทางเดียวกัน

นั่นคือ มีความขยัน อดทน มีความรับผิดชอบ และมีการวางแผนในการทำงาน มีวิธีการทำงานเป็นขั้นตอน เมื่อลงมือทำสิ่งใดแล้วต้องทำให้สำเร็จ ค่านิยมดังกล่าว นับเป็นค่านิยมพื้นฐานของทุกสังคม เพราะคนทุกชาติทุกภาษาต้องประกอบอาชีพ และทำงาน คุณสมบัติดังกล่าวนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเกื้อหนุนให้การทำงาน ประสบผลสำเร็จ แต่ในทางกลับกัน หากผู้ทำงานไม่มีคุณสมบัติดังกล่าว งานที่ทำ อาจล้มเหลวหรืออาจไม่ได้ผลตามที่ต้องการ

3. ค่านิยมเกี่ยวกับผลประโยชน์

คนไทยและคนเขมรมีค่านิยมเกี่ยวกับผลประโยชน์ว่าเป็นสิ่งสำคัญ เป็นสิ่งที่คนทั่วไปต้องการ คนส่วนใหญ่จึงมักรักษาผลประโยชน์ไว้ให้ได้มากที่สุดและเมื่อจำเป็นต้องเสียผลประโยชน์ก็จะพยายามเสียให้น้อยที่สุด ภาษิตไทยและภาษิตเขมรสะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับผลประโยชน์คล้ายคลึงกัน ดังภาษิตไทยที่ว่า *ยิงปืนนัดเดียวได้นกสองตัว* หมายถึง ทำอย่างเดียวได้ผล 2 อย่าง ลงทุนครั้งเดียวได้กำไร 2 ทาง ภาษิต *คิดลูกคิดรางแก้ว* หมายถึง คิดถึงผลประโยชน์ที่จะได้อย่างเดียว ภาษิต *หวานพืชย่อมหวังผล* หมายถึง ให้ประโยชน์แก่ผู้อื่นเพื่อหวังผลตอบแทน ภาษิต *เอากุ้งฝอยไปตกปลากระพง* หมายถึง ลงทุนน้อยหวังผลกำไรมาก *เสียน้อยเสียยาก เสียมากเสียง่าย* หมายถึง เสียเพียงเล็กน้อยไม่ยอมเสีย ทำให้ต้องเสียมาก *เนื้อไม่ได้กิน หนังไม่ได้รองนั่ง เอากระดูกแขวนคอ* หมายถึง ตนเองเดือดร้อน โดยไม่ได้ผลประโยชน์ตอบแทน ภาษิตเขมรที่สะท้อนค่านิยมเรื่องผลประโยชน์เช่น ภาษิต *ยอมให้เนื้อ อย่าบอกป้า (សូមស្វាមីកុំបង្ហាញប្រៃ)* หมายถึง ยอมเสียส่วนน้อยเพื่อรักษาส่วนใหญ่ไว้ ภาษิต *เนื้อไม่ได้กินเอากระดูกแขวนคอ (សាច់មិនបានស៊ី យកភ្នំញុក)* หมายถึง ไม่ได้เป็นผู้กระทำ ไม่ได้รับประโยชน์ใดๆ แต่กลับได้รับโทษ ภาษิตที่ว่า *หากจะบาป ให้หมั่นควาปาก (បំណាច់និរោធិ ឱ្យឆ្ងាយមាត់)* หมายถึง ถ้าจะบาปก็ควรได้รับประโยชน์บ้าง ภาษิต *เต่าอยู่ที่ขา เรียกหมาทำไม (អណ្តើកនៅជើងពាច់អ្នកកំរៃ)* หมายถึง เมื่อพบสิ่งของหรือสิ่งที่มีประโยชน์แก่ตนเอง ก็อย่าเที่ยวนำไปบอกคนอื่น เพราะอาจทำให้ตนเองได้รับประโยชน์น้อยลง

4. ค่านิยมเกี่ยวกับการยกย่องเงินและความมั่งคั่ง

คนไทยและคนเขมรยกย่องคนร่ำรวย เพราะเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต เงินจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ใครที่มีเงินมากจะได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติ มีคนอยากรู้จัก อยากรับเป็นญาติ พูดอะไรก็มีคนรับฟัง ภาษิตไทยที่สะท้อนค่านิยมดังกล่าว เช่น *เมื่อพิเนื้อหอม เมื่อผอมเนื้อเหมัน* หมายถึง คนร่ำรวยใครๆ ก็รักใคร่ ส่วนคนยากจนไม่มีใครอยากใกล้ชิดดังภาษิตที่ว่า *มีเงินเขานับเป็นน้อง มีทองเขานับเป็นพี่* หมายถึง คนร่ำรวยมักมีคนนับเป็นญาติ *มีเงินมีทองนั้นพูดได้ มีไม้มีไร่ปลูกเรือนงาม* หมายถึง คนร่ำรวยพูดอะไรก็มีคนฟัง จะทำอะไรให้ใหญ่โตเพียงใดก็สามารถทำได้ *มีหน้ามีตา* หมายถึง มีคนนับถือ มีเกียรติ ได้รับการยกย่องหรือภาษิตเขมรที่ว่า *มีกินมีใช้ชาวบ้านรู้จัก (មានស៊ីមានច្រកអ្នកស្រុកស្គាល់)* หมายถึง คนที่มีเงินใครๆ ก็อยากรู้จักเป็นเพื่อนเพราะคิดว่าจะเป็นที่พึ่งพิงได้ ซึ่งตรงข้ามกับคนยากจนที่ไม่ค่อยมีใครอยากรู้จักหรือคบเป็นเพื่อน *มีหน้ามีปาก (មានមុខមានមាត់)* หมายถึง มีชื่อเสียงเป็นที่ยกย่องนับถือทั่วไป

5. นิยมคนที่มีปัญญาสามารถแก้ปัญหาให้แก่ตนเองและผู้อื่นได้

สังคมไทยและสังคมเขมรนิยมคนที่มีสติปัญญาและนิยมคนที่นอกจากจะใช้สติปัญญาช่วยเหลือตนเองให้รอดพ้นจากปัญหาต่างๆ แล้ว ยังสามารถใช้สติปัญญาช่วยเหลือผู้อื่นได้ ส่วนคนที่มีสติปัญญามากแต่ไม่สามารถใช้สติปัญญาช่วยเหลือตนเองได้มักถูกสังคมตำหนิ ภาษิตไทยที่สะท้อนค่านิยมดังกล่าว เช่น *ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด* หมายถึง มีความรู้มากแต่ไม่รู้จักใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ *หมองูตายเพราะงู* หมายถึง ผู้ที่มีความรู้อาจตายหรือพาลดค่าเสียทีเพราะความรู้ซึ่งตรงกับภาษิตเขมรว่า *หมอ (ปศุสัตว์) วัวคลาน หมอผีลูกตาย ผู้พิพากษา แพ้คดี จระเข้จมน้ำ สัตว์สี่เท้าหลงป่า (ពេទ្យគោលូន មេឃតស្លាប់កូន សុភាចាញ់ក្ដី ក្រពើងអ្នក ម្រឹកថាប៉ៃ)* หมายถึง มีความรู้มากมาย แต่ไม่สามารถใช้วิชาความรู้ช่วยเหลือตนเองได้ ภาษิต *ทำเป็นรู้จักเขาใช้ ทำเข่อข้าสบายตัว (ធ្វើចេះត្រូវគេប្រើ ធ្វើល្មើល្មើស្រណុកខ្លួន)* หมายถึง คนที่แสดงตนว่ามีความรู้ความสามารถ มักถูกใช้ให้ทำงาน เพราะคนที่เชื่อมั่นใจว่าจะทำงานสำเร็จ ส่วนคนที่เกียจคร้านในการทำงาน

มักทำเป็นไม่รู้เรื่อง ก็จะไม่มีการใช้ให้ทำงานเพราะกลัวงานจะเสีย ทำให้สบายไม่เหน็ดเหนื่อย

6. นิยมคนที่รู้จักปรับตัว

การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ถือเป็นค่านิยมอีกประการหนึ่งของมนุษย์ ทั้งนี้การปรับตัวจะทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ประกอบกับจะช่วยทำให้เกิดการสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างเพื่อนฝูง ลดช่องว่างความห่างเหินระหว่างกันได้ ดังภาษิตไทยที่ว่า *เข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม* หมายถึง ประพฤติตนตามที่คนส่วนใหญ่ประพฤติกันและภาษิตเขมรที่ว่า *เข้าแม่น้ำตามลำน้ำ เข้าเรือเทียบตามท่า เข้าเมืองเขาให้ทำตามประเทศเขา* (ចូលស្ទឹងតាមបត់ ចូលទូកតាមកំពង់ ចូលស្រុកតាមប្រទេស) หมายถึง เมื่อเข้าไปสู่ท้องถิ่นใด หากมีระเบียบหรือประเพณีใดๆ ที่คนในท้องถิ่นนั้นปฏิบัติอยู่ ก็ต้องทำตามเพื่อปรับตัวให้เข้ากับคนในท้องถิ่นนั้นๆ มิฉะนั้นอาจเกิดผลร้ายแก่ตัว

7. ค่านิยมเกี่ยวกับคาถาอาคม

คาถาอาคมหมายถึงถ้อยคำอันมีพลังศักดิ์สิทธิ์และลึกลับ ซึ่งอาจอำนวยความสะดวกสำเร็จผลตามประสงค์ของผู้กระทำได้ ในสมัยก่อนผู้ชายไทยและผู้ชายเขมนิยมเรียนคาถาอาคมกันทุกคน โดยเฉพาะผู้ที่เป็นทหาร เพราะเชื่อว่าคาถาอาคมดังกล่าวจะช่วยป้องกันตัวในยามทำศึกสงคราม คนไทยและคนเขมรจะเรียนคาถาอาคมตามวัดมีพระเป็นผู้สอน โดยคนเขมรมีความเชื่อว่า คาถาอาคมจะช่วยป้องกันอันตราย ทำให้มีอายุยืนยาว ดังภาษิตเขมรที่ว่า *อาคมผสมอายุ* (អាចម៍ផ្សំអាយុ) หมายถึง คาถาอาคมสามารถช่วยให้มีชีวิตยืนยาวได้

การมีคาถาอาคมนอกจากจะทำให้อายุยืนยาวแล้ว คนเขมรยังสามารถใช้ความรู้ในด้านคาถาอาคมในการแสวงหาทรัพย์สมบัติได้ด้วย ดังภาษิตที่ว่า *มีทรัพย์เมียหาไม่ยาก มีดินสอพอง (ดินสอหิน) กระดานหาไม่ยาก มีความรู้ (คาถาอาคม) ไม่ (ยาก) จนสิ่งของ (ยาสธส ปรตญ ยิสกรู ยาสปีส ยิสกรูทรา แอริส ยาสรแอริส ยิสกรูบส)* หมายถึง เมื่อมีสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ย่อมได้สิ่งอื่นๆ ตามมา

8. ค่านิยมเกี่ยวกับความไม่โลภ รู้จักพอ

ค่านิยมเกี่ยวกับความไม่โลภ รู้จักพอ เป็นค่านิยมที่ทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ทั้งในสังคมไทยและสังคมเขมรต่างปรากฏค่านิยมเกี่ยวกับความไม่โลภ รู้จักพอ ดังสะท้อนจากภาษิตไทยว่า *สิบเบี้ยใกล้มือ* หมายถึง สอนให้พอใจในลาภที่แน่นอน ดีกว่าลาภที่ไม่แน่นอน *ขึ้นกบนปลายไม้* หมายถึง หวังในสิ่งที่อยู่ไกลตัว ตรงกับภาษิตเขมรที่ว่า *นกหนึ่งตัวอยู่ในมือประเสริฐยิ่งกว่านกสิบตัวบนต้นไม้ (ចាមួយនៅដៃប្រសើរក្រៃជាងចាមสิบនៅบนต้นไม้)* หมายถึง สิ่งใดที่ได้แน่นอน ถึงแม้ได้เพียงเล็กน้อยก็ยังดีกว่าหวังได้มากแต่ไม่แน่ใจว่าจะได้หรือไม่

สรุป

จากการศึกษาเปรียบเทียบค่านิยมของคนไทยและคนเขมรจากภาษิตใน 3 ประเด็น คือ ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลและสังคม และค่านิยมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต พบว่า ค่านิยมของคนไทยและคนเขมรที่เกี่ยวข้องกับศาสนาส่วนใหญ่คล้ายกัน อันเนื่องมาจากสังคมไทยและสังคมเขมรเป็นสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลัก ความเชื่อตลอดจนหลักธรรมคำสอนจากพุทธศาสนามีอิทธิพลในการกำหนดค่านิยมของคนไทยและคนเขมร ที่ต่างกันคือจำนวนภาษิต เช่น สังคมเขมรมีจำนวนภาษิตที่สะท้อนค่านิยมของคนเขมรในการทำบุญรักษาศีลเพื่อเป็นเสบียงให้ได้รับความสุขสบายในชาติหน้ามากกว่าภาษิตไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนเขมรมีความคาดหวังว่าชาติหน้าจะมีความสุขสบายกว่าชาตินี้ ส่วนค่านิยมที่เกี่ยวกับบุคคลและสังคมตลอดจนค่านิยมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนไทยและคนเขมรส่วนใหญ่คล้ายกัน เพราะค่านิยมดังกล่าวล้วนเป็นค่านิยมพื้นฐานที่มนุษย์ทุกชาติทุกภาษาต้องการให้คนในสังคมเป็น มีเพียงค่านิยมส่วนน้อยเท่านั้นที่แตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของคนไทยและคนเขมร เช่น คนเขมรมีค่านิยมที่ให้ความสำคัญต่อระบบอาวุโส ค่านิยมเกี่ยวกับการวางตนและประมาทตน ค่านิยมเกี่ยวกับการใช้คน ค่านิยมเรื่องคาถาอาคมมากกว่าภาษิตไทย สะท้อนให้เห็นว่าคนเขมรให้ความสำคัญต่อค่านิยมดังกล่าวมากกว่าสังคมไทย

อย่างไรก็ตามค่านิยมที่ปรากฏในภาษิตที่ไม่ตรงกันของภาษิตไทยและภาษิตเขมรก็ไม่ได้หมายความว่า สังคมไทยและสังคมเขมรไม่มีค่านิยมดังกล่าว โดยอาจปรากฏค่านิยมในความเชื่อที่สืบทอดกันมา หรือปรากฏในคำสอนอื่นๆ แต่ไม่ได้กล่าวไว้ในภาษิต นอกจากนั้นค่านิยมยังเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ เพราะค่านิยมบางอย่างขึ้นอยู่กับลักษณะและสภาพแวดล้อมทางสังคม เมื่อสภาพแวดล้อมทางสังคมเปลี่ยนไป ค่านิยมเก่าบางอย่างก็อาจเปลี่ยนแปลงไปด้วย และอาจมีค่านิยมใหม่เกิดขึ้นมาแทนที่ตามยุคตามสมัยของสังคม การศึกษาค่านิยมของคนไทยและคนเขมรจากภาษิตจึงทำให้เห็นค่านิยมของคนไทยและคนเขมรในอดีต ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างในปัจจุบัน ซึ่งอาจศึกษาได้จากวรรณกรรมอื่นๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2525). *สำนวนไทย*. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาคลาดพร้าว.
- เขียน วีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก. (2543). *กัมพูชา ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว. และสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คุณ โทษณ์. (2537). *พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ประยูร ทรงศิลป์. (2540). *ประชุมเรื่องตำนานและนิทานพื้นบ้านเขมร. ภาคที่ 1-9*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2537). *กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด. (พระบุญรอด สุปสนโน พิมพ์เป็นธรรมทาน).
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- เพ็ญแข วัจนสุนทร. (2528). *ค่านิยมในสำนวนไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ไพฑูรย์ เครือแก้ว. (2518). *ลักษณะสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทบพิ.
- ราชันกร เศรษฐ. (2523). *สังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุบล เทศทอง. (2548). *ภาษิตเขมร: วิถีชีวิตและโลกทัศน์ของชาวเขมร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาเขมร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Ledgerwood, Judy. (1990). *Changing Khmer Conceptions of Gender: Women, Stories, and the Social Order*. Ph.D. dissertation, Cornell University.
- ธูธ-ฮุต สิบ ติ-ฮุต. (1961). *ประมวลภาษิตไทย*. กรุงเทพฯ: ฮุต-ฮุต.
- ภูธ-ฮุต. (กตุธ-ฮุต-ฮุต 1999). *ลพธ-ฮุต-ฮุต-ฮุต*. *กตุธ-ฮุต-ฮุต*, 53:3, 52-55.
- ฮุต-ฮุต. (ฮุต-ฮุต-ฮุต 2000). *กตุธ-ฮุต-ฮุต-ฮุต*. *กตุธ-ฮุต-ฮุต*, 54:2, 2-53.